

ПРОВІДНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВАННЯ БАТЬКІВ

1. Модель групових консультацій.
2. Адлерівська модель.
3. Навчально-теоретична модель.
4. Модель чуттєвої комунікації.
5. Модель заснована на трансакційному аналізі.
6. Психоаналітична теорія.
7. Християнське виховання батьків.

1. Модель групових консультацій

Модель групових консультацій

Ця теорія була розроблена Хаїмом Джінотом. Він був дитячим психотерапевтом і в 50-х роках розробив модель групової терапії для батьків. У основі цієї моделі лежить прагнення навчити батьків переорієнтувати свої установки в залежності від потреб дитини. На його думку, виховати здорову дитину можна лише тоді, коли батьки володіють розвиненою самосвідомістю, коли вони здатні сприймати свою дитину з всіма його почуттями і діями, і самі при цьому є щирими особистостями. Для Х. Джінота важливо, щоб батьки знали самих себе і розбиралися в своїх почуттях. Умовою розвитку самосвідомості дитини є позитивне сприйняття батьками їх батьківських функцій. Саме на це і направлена модель: батьки повинні розглядати свій батьківський досвід позитивно, не переживати ніякого почуття провини перед дітьми. Ніхто небажає своїй дитині нещастя, і нікого не можна зробити краще, лише повторюючи загальновідомі істини. У теорії виховання батьків, запропонованій Х. Джінотом, поєднуються почуття симпатії до батьків і шанобливого відношення до необхідності надавати їм практичну допомогу.

2. Адлерівська модель

За теорією А. Адлера, сімейна атмосфера, установки, цінності і взаємини в сім'ї є головним чинником розвитку особистості. Діти вчаться і сприймають культуру через своїх батьків, тому сім'я і є та первинна група, в якій дитина формує свої ідеали, цілі життя, систему цінностей. Основними поняттями адлерівського виховання батьків є: «рівність», «співпраця», «природні результати». 3. Навчально-теоретична модель

Навчально-теоретична модель – це модель, автором якої є Б. Скіннер. В основі даної моделі лежать результати експериментальних досліджень, за допомогою яких була зроблена спроба визначити, яким чином поведінка батьків впливає на дитину. Цей напрямок ґрунтується на загальній теорії біхевіоризму. Згідно з основною ідеєю моделі, поведінка батьків міняється по мірі осмислення ними власної поведінки і поведінки дітей, а така зміна, відповідно, відбивається і на поведінці останніх. Поступово батьки опановують умінням управляти чинниками, що впливають на поведінку членів сім'ї, і регулювати взаємовідносини в сім'ї. У розглянутій моделі підкреслюється, що поведінка батьків та їх дітей можна змінити методом переучування або навчання. Виховання батьків

полягає в їх навчанні швидким технікам поведінки. Поведінка батьків змінюється в міру осмислення ними своїх і дитячих вчинків, їх мотивів. Вони поступово оволодівають вміннями регулювання поведінку.

Модель чуттєвої комунікації

Основним представником моделі чуттєвої комунікації є американець Томас Гордон, погляди якого з питань сімейного виховання ґрунтуються на теорії особистості К. Роджерса. Виховання батьків за програмою Т. Гордона «Тренінг ефективності батьків» набуло великої популярності в США досліджуваного періоду. Воно поширилось і в багатьох інших країнах світу. У Фінляндії, наприклад, сімейні школи за типом Т. Гордона діють із 70-х років XX століття. Зазначимо, що погляди психолога, лікаря-практика К. Роджерса на людину оптимістичні: він вірив у природну здатність людини нести добро і змінюватися в кращий бік. Запорукою здорового розвитку дитини, за К. Роджерсом, є усунення суперечностей між уявленням про те, наскільки тебе люблять і є дійсним рівнем цієї любові. Т. Гордон у своїй теорії, заснованій на наукових положеннях К. Роджерса, концентрує увагу на комунікаційних стосунках і навичках спілкування. У центрі досліджень Т. Гордона – специфіка передачі почуттів від людини до людини. Звідси і назва теорії – модель чуттєвої комунікації. Головна мета виховання батьків за моделлю чуттєвої комунікації – засвоєння основних теоретичних понять моделі та разом із цим формування вміння користуватися отриманими знаннями на практиці.

Виховання батьків за теорією Т. Гордона передбачає такі основні завдання:

- 1) навчити батьків уважно слухати і розуміти свою дитину;
- 2) навчити батьків висловлювати свої почуття так, щоб їх могла зрозуміти дитина;
- 3) навчити батьків використовувати принцип «обидва праві» при виникненні конфліктних ситуацій, тобто навчитися розмовляти з дитиною.

За теорією Т. Гордона, будь-яка проблема має вирішуватися батьками разом із дітьми за такими напрямками: – визначення самої проблеми; – пошук варіантів її вирішення; розгляд кожного варіанту; – вибір найбільш вдалого варіанту; – прогнозування оцінки можливого успіху. У моделі виховання батьків, запропонованій Т. Гордоном, знаходить висвітлення основний принцип роджерівської терапії: людина відповідальна за свій вибір і може змінити себе. Таким чином, кожний член сім'ї несе відповідальність за свої вчинки і свій вибір. Саме в цьому позначається вплив індивідуалізму, властивого теорії К. Роджерса, що ніяк не пов'язує становлення цінностей особистості та норм її поведінки із соціальним оточенням. Ці цінності й норми з'являються всього лише як частина створеної індивідом системи вибору. Т. Гордон вважає, що батьки не повинні давати дитині готові рецепти поведінки на всі випадки життя, нав'язувати їй свої цінності і погляди. На противагу загальноприйнятій думці, як підкреслює вчений, інструкції до життя, які батьки активно пропонують своїм дітям, не обов'язково ведуть до позитивних наслідків, і тому батьки не повинні вимагати від дітей неухильного виконання своїх настанов. Розкриваючи своє розуміння основних критеріїв виховання, Т. Гордон вважає найважливішими дотримання щирості, терплячості, готовності до самопожертви. Принцип щирості є пріоритетним також у терапії К. Роджерса. Настанови Т.

Гордонабатькам щодо формування особистості дитини в умовах родинного виховання актуальні для розв'язання багатоаспектних питань підвищення педагогічної культури батьків в умовах сьогодення.

5. Модель заснована на транзакційному аналізі.

Модель, заснована на транзактном аналізі (М. Джеймс, Д. Джонгард). На увагу заслуговує оригінальна концепція відомого американського психотерапевта Е. Берна, засновника транзакційного методу, який допомагає знаходити прихований смисл міжособистісної взаємодії. Проведені ним дослідження засвідчили помилковість широко розповсюдженої думки, ніби уявлення індивіда про певну ситуацію формуються виключно в момент, коли він з нею стикається. Навпаки, вже наявний до цього моменту сценарій її розвитку, значною мірою визначає те, що він у ній побачить, як сприйме, якими будуть його дії, поведінка. Звертаючись до вивчення цих явищ, Е. Берн зазначає, що індивідуальне планування посідає в житті людини важливе місце, що за певних умов може призвести до виникнення інцидентів. Відповідно до теорії транзактного аналізу Е. Берна особистість кожного індивідуума визначається факторами, які можна назвати станами «Я». Це спосіб сприйняття дійсності, аналізу одержуваної інформації та реагування індивідуума на дійсність. Людина може це робити по-різному: по-дитячому, по-дорослому, по-батьківськи.

6. Психоаналітична теорія.

Важливе місце посідає психоаналітична теорія, предметом якої є людські емоції та міжособистісні відносини. Іноді цю теорію ще називають теорією розвитку особистості, або теорією взаємодії факторів розвитку особистості. Яскравим представником цього напрямку вважається З. Фрейд. Зосереджуючи основну увагу на розвитку дитини як особистості, на проблемах, які виникають у неї в процесі становлення, З. Фрейд розглядав поведінку як біологічний прояв інстинктів і підсвідомих мотивів, вважаючи, що людина не усвідомлює багатьох причин своєї поведінки, оскільки вони приховані від неї, а те, що відбувається з нею, є результатом діяльності підсвідомості, «зміст якої накопичується протягом усього життя». В основу цього підходу покладено ідею про наявність у структурі кожної особистості трьох взаємопов'язаних сфер: несвідоме Ід («Воно»), свідоме Его («Я») і надсвідоме Супер-Его («Над-Я»). Отже, виховання, на його думку, має бути досягнуто за умов толерантності батьків.

7. Християнське виховання батьків.

Одним із пріоритетних завдань розвитку сучасної освіти в Україні є педагогізація сім'ї, підвищення рівня педагогічної освіти батьків і всього навколишнього соціуму. Саме тому однією з головних функцій сучасного суспільства повинна стати передача знань і досвіду з батьківського виховання. Стосовно сім'ї на перший план виходять сьогодні завдання, пов'язані з вихованням дорослих, з підготовкою їх до виконання батьківських функцій. У пошуку оптимальних шляхів, методів та форм організації педагогічної освіти батьків значну роль відіграє вивчення та творче осмислення кращих ідей дослідників як зарубіжної так і вітчизняної науки. Аналіз досліджень з проблем сім'ї та сімейного виховання свідчить про те, що батьки все більше потребують допомоги спеціалістів. Християнське виховання батьків має глибoku та давню історію, оскільки церква протягом

багатьох сторіч активно впливала на життя сім'ї й виховання дітей. У християнському вихованні батьків пріоритетна роль відводиться релігійним цінностям. Дитину, в першу чергу, потрібно виростити, насамперед, християнином. Необхідно підкреслити, що сьогодні в Україні церква, як і раніше, вважається оплотом сім'ї. Більшість шлюбів укладаються саме в стінах церкви. Ритуал Хрещення дитини, Пасха, Різдво, Спаса, Пречиста, Трійця вважаються сімейними святами – родина і діти в ці святкові дні перебувають у центрі уваги. Провідним теоретиком християнського спрямування вважається американець Росс Кемпбелл, погляди якого, багато в чому збігаються з поглядами Т. Гордона, Р. Дрейкурса, Х. Джіннота. У системі цінностей християнського виховання батьків право і обов'язок виховання дітей належать, у першу чергу, їхнім батькам. Головна теза цього спрямування: шлюб і сім'я – це свято, це спосіб життя, який послано Богом. Згідно цих поглядів, успіх виховання дітей перебуває у прямій залежності від створення близьких і міцних стосунків між батьками. У цьому розумінні шлюб, а значить, і виховання дітей, має суспільне значення, оскільки воно в Україні прибічниками та палкими пропагандистами ідей християнського виховання батьків були видатні педагоги: Г. Ващенко та К. Ушинський. Характеризуючи традиційний український ідеал людини, Г. Ващенко перше місце відводив твердій, відданій вірі в Бога; надії на Бога та на його піклування, саме це і лягло в основу його здорового оптимізму і мужності. На думку К. Ушинського, єдиним ідеалом досконалості є вічні істини християнства, і саме на них, в першу чергу, повинно будуватися виховання батьків.